

РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЗАДОВОЛЕННІ ЇЇ ПОТРЕБ

Длугопольський Олександр Володимирович
професор кафедри економічної теорії
Тернопільського національного економічного
університету, доктор економічних наук,
директор НДІ інноваційного розвитку та
державотворення

Чекаловська Галина Збиславівна
здобувач кафедри економічної теорії
Тернопільського національного економічного
університету

Знання та освіта в сучасному суспільстві набувають все більшої економічної цінності. Світова система економічних відносин загалом трансформується від економіки товару через економіку грошей до економіки людських здібностей. Сучасна система освіти повинна носити інноваційний характер, інакше вона навряд чи стане постачальником персоналу для економіки, а тим більше для економіки, орієнтованої на новітні технології. Ніякі новітні технології не можуть функціонувати без персоналу, який за своєю професійною підготовкою та націленістю на роботу не відповідає рівню цих технологій. Саме знання стають основним показником потенціалу та перспективою розвитку тієї чи іншої галузі, регіону, країни.

Основу формування людського капіталу становить професійна освіта, що є частиною освітньої галузі. Формування професійних якостей і ставлення до праці особистості як основного елемента суспільного розвитку, відбувається у стінах ВНЗ. Отже, суспільство зацікавлене в прогресі вищої освіти як пріоритетної сфери діяльності. Саме рівень вищої освіти в країні визначає інтелектуальний потенціал і зв'язаний з ним науковий, технічний, економічний і загальнокультурний прогрес. До того ж, "... освіта як чинник накопичення людського капіталу супроводжується позитивним екстернальним ефектом: чим

більше людського капіталу накопичило суспільство загалом, тим більш продуктивно буде працювати кожен окремий його член” [1, с.198].

Надзвичайно важливо, що матеріальні потреби та мотиви діяльності людини XXI ст. все більше поступаються місцем прагненням до вдосконалення і самовираження особистості. Сьогодні “відбувається поповнення за рахунок творчих людей, що прагнуть не просто досягти матеріального добробуту, а самоутвердитися в якості унікальних особистостей” [2, с.17].

Соціальним викликом нашого часу є забезпечення доступу до освіти та знань для якомога більшої кількості громадян. Від цього залежатимуть шанси людини на успіх на ринку праці та на стабільні доходи. Якщо метою суспільства є створення рівних можливостей, то необхідно забезпечити безперешкодний доступ громадян до системи освіти, яка б відповідала її здібностям, незалежно від походження та статків батьків. Концепція рівних можливостей передбачає створення однакових матеріальних стартових умов для однаково обдарованих. Майбутню професійну кар’єру особи визначають не привілеї, які спираються на доходи, професійну діяльність, соціальний статус та рівень освіти батьків. Професійний та соціальний статус людини не пов’язаний з походженням чи належністю до певного стану. У відкритому суспільстві він формується завдяки доробку кожної особи, яка при отриманні освіти та професійної підготовки спирається на справедливі стартові умови. Таким чином, можна зробити внесок до вільного розвитку особистості, що відбувається всередині соціуму. Підтримка освіти цілком відповідає інтересам суспільства, оскільки при цьому більш повно використовується людський капітал, вища якість якого спроможна прискорити науковий, технічний та економічний поступ держави.

На нашу думку, в системі рівнів освіти саме вища школа відіграє найвагомішу роль в остаточному самовизначенні й самореалізації людини з кількох причин:

- по-перше, сучасні умови суспільного життя дедалі більше потребують висококваліфікованих особистостей, що може забезпечити саме вища школа;

- по-друге, вища освіта є завершальною ланкою в професійному визначенні людини з метою її прийнятної участі в оптимальному розподілі соціальних ролей та успішного входження в мінливий і конкурентний ринок праці;

- по-третє, існують безпосередні особисті вигоди від здобуття вищої освіти, які полягають у тому, що з підвищенням рівня освіченості зростає життєва успішність і конкурентоспроможність людини (зростає зайнятість; збільшується заробітна плата; зменшується різниця в оплаті праці чоловіків і жінок; більше уваги приділяється здоров'ю дітей і власному здоров'ю; подовжується тривалість життя).

З метою кількісного оцінювання індивідуальних вигід від вищої освіти обчислюється коефіцієнт так званої індивідуальної віддачі, яку зіставляють із суспільною. Глобальні обстеження свідчать, що вища освіта поміж усіх інших освітніх рівнів забезпечує найбільшу індивідуальну користь. Це, між іншим, зумовлює відносно більші приватні інвестиції саме в здобуття вищої освіти. Крім того, рівень залучення населення до вищої школи впливає на величину індексу людського розвитку, що обчислюється ООН. Суспільна корисність включає збільшену продуктивність унаслідок інвестицій в освіту. Протягом останніх десяти років в країнах-членах ОЕСР зростання інвестицій в знання складало 3,4%, а в основні фонди – 2,2% , тоді як 70-85% приросту ВВП припадало на нові знання, втілені в технологіях, обладнанні, організації виробництва, кваліфікації кадрів [3].

Останнім часом попит на висококваліфіковану робочу силу зростає швидше, ніж її пропозиція на ринку праці. Працівники мусять постійно пристосовуватися до нових економічних та технологічних процесів. Зважаючи на те, що часто не вистачає висококваліфікованої робочої сили, підприємці самі почали готувати для себе спеціалістів відповідної кваліфікації та спеціалізації, розвиваючи т.з. корпоративні університети (особливого поширення набули в Росії та США). Крім того, щороку до державних навчальних програм, що приймаються за узгодженням із соціальними партнерами і окреслюють цілі, зміст, вимоги та тривалість навчання, включаються нові чи модифіковані професії, що дозволяє краще підготувати молодь до технічних та економічних

змін (наприклад, нові професії у галузі інформаційних та комунікаційних технологій, водного господарства, створення замкнених циклів переробки відходів тощо).

Визначаючи роль освіти в економічному зростанні нації, народу, держави, слід зазначити, що класичні моделі макроекономіки зазвичай враховують лише головні економічні фактори, зв'язки, структуру управління економікою, однак рівень освіти в суспільстві зазвичай не приймається до уваги як самостійний фактор, об'єкт довгострокових інвестицій. Це зумовлено двома причинами: 1) віддачу від таких інвестицій дуже важко оцінити; 2) ефект від інвестицій в освіту проявляється лише з часом, що значно перевищує характерний термін виробничих циклів у інших сферах суспільного виробництва. На макроекономічному рівні загалом важко відокремити систему вищої освіти від фундаментальної науки, що генерує нові ідеї, і прикладної науки, яка породжує нові товари і технології. Розвиток освіти – довгостроковий пріоритет соціальної політики, оскільки в ринковій економіці саме освіта покликана приносити вирішальний внесок у забезпечення соціальної мобільності та рівних стартових можливостей усіх прошарків суспільства, підтримку соціальної інтеграції та попередження суспільних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Перспективи освітньої системи України на ринку міжнародних освітніх послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntukpi.kiev.ua/706-5>

2. Іноземцев В. Соціальна нерівність як проблема становлення пост економічного суспільства / В. Іноземцев // Поступ. – 2000. – № 97. – С. 13-18.

3. Вахович І. М., Волинчук Ю. В. Фінансове забезпечення вищої освіти: методологія та механізми реалізації в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки: Монографія. / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2010. – 288 с.